

การจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของอุทยานแห่งชาติกุยบุรี อำเภอกุยบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

Sustainable Tourism Management of Kuiburi National Park, Kuiburi District, Prachuap Khiri Khan Province

กิตติพันธ์ ประสิทธิ์¹
Kittiphan Prasit

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อวิเคราะห์การมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวของอุทยานแห่งชาติกุยบุรีและกำหนดการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของอุทยานแห่งชาติกุยบุรี อำเภอกุยบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยกลุ่มตัวอย่างคือ เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติกุยบุรี จำนวน 5 คน กลุ่มชมรมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สัตว์ป่ากุยบุรี จำนวน 59 คน และนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยว จำนวน 380 คน โดยใช้แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ที่ผ่านการทดสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหาและค่าความเชื่อมั่น ใช้สถิติในการวิเคราะห์ได้แก่ การแจกแจงค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ และวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า ระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของกลุ่มชมรมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สัตว์ป่ากุยบุรีในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านการร่วมกันปฏิบัติตามแผน ร่วมบำรุงรักษา และร่วมด้านร่วมกันวางแผน มีระดับการมีส่วนร่วมมากที่สุด รองลงมาคือ ร่วมติดตามและประเมินผล และร่วมกันใช้ประโยชน์ ตามลำดับ และระดับความคิดเห็นในการจัดการทรัพยากรท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวของอุทยานแห่งชาติกุยบุรี ในส่วนของชมรมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สัตว์ป่ากุยบุรีพบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก โดยด้านกิจกรรมต่างๆ ด้านการท่องเที่ยว ด้านสิ่งดึงดูดใจ ด้านที่พัก ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก มีระดับความคิดเห็นดีมาก รองลงมาคือ ด้านองค์ประกอบของการบริการและด้านคมนาคม ตามลำดับ ในส่วนของนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวพบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก โดยด้านที่พัก ด้านสิ่งดึงดูดใจ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านคมนาคม ด้านองค์ประกอบของการบริการและด้านกิจกรรมต่างๆ ด้านการท่องเที่ยว มีระดับความคิดเห็นดีมาก และพบว่ากระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์กับการจัดการทรัพยากรท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สำหรับการกำหนดการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของอุทยานแห่งชาติกุยบุรี อำเภอกุยบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์คือ การส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวของชมรมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สัตว์ป่ากุยบุรี

คำสำคัญ: การจัดการการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน การมีส่วนร่วม

¹นักศึกษาปริญญาโท สาขาพัฒนาการท่องเที่ยว คณะพัฒนาการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยแม่โจ้ จังหวัดเชียงใหม่
Master's degree student in Tourism Development, School of Tourism Development, Maejo University,
Chiang Mai Province.

Corresponding e-mail: remembranceaum@gmail.com

Article history: Received 14 December 2018, Revised 23 May 2019, Accepted 27 May 2019

Abstract

The objectives of the study were to investigate the involvement in Kui Buri National Park management and long term tourism management plan of the Kui Buri National Park, Kui Buri District, Prachuap Khiri Khan Province. This research covered 3 key sample groups; those were 5 national park staffs, 59 Kui Buri Wildlife Conservation Club members, and 380 tourists who visited the national park. The instruments used in the study were a questionnaire and the interview that has been passed the validity and credibility test. The data were analyzed by using frequency, percentage, mean, standard deviation, and Coefficient of Variation. The results showed that 1) the level of involvement in Kui Buri Wildlife Conservation National Park, overall, was very high whether it's the involvement in nourishment or in planning. 2) the involvement in following up, evaluating, and sharing ideas regarding the Kui Buri Wildlife Conservation National Park are at a high level. 3) the level of involvement in organizing activities, transportation, providing accessible facilities as well as accommodation are at surprisingly high level. 4) the level of involvement in tourism management and the resources that are available for tourism are at a poor level which was statistically significant at 0.05 level. As for the long term tourism management plan of the Kui Buri National Park, Kui Buri District, Prachuap Khiri Khan Province, promoting the idea of involvement for a better tourism management for the Kui Buri Wildlife Conservation National Park is encouraged.

Keywords: *Tourism management, Sustainable tourism, Involvement*

บทนำ

รัฐบาลได้เล็งเห็นความสำคัญในการท่องเที่ยวเพื่อที่จะตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวและผู้เป็นเจ้าของแหล่งท่องเที่ยว โดยเน้นการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อให้สามารถรักษาความมั่นคงของระบบนิเวศ ตลอดจนวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชุมชน เพื่อประโยชน์ทั้งในปัจจุบันและอนาคต (ธีระ อินทรเรือง. 2550: 4) การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนเป็นการท่องเที่ยวที่มีการพัฒนาเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวและผู้เป็นเจ้าของท้องถิ่นในปัจจุบัน โดยมีการปกป้องและสงวน รักษาโอกาสต่างๆ ของอนุชนรุ่นหลังด้วย (ยุทธการ ไวยอาภา. 2560: 13) การท่องเที่ยวที่มีความหมายรวมถึงการจัดการทรัพยากรเพื่อตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจสังคม และความงามทางสุนทรียภาพ ในปัจจุบันการจะพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนให้ประสบความสำเร็จจำเป็นต้องอาศัยการทำงานร่วมกันทุกภาคส่วนเพื่อที่จะรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและระบบนิเวศน์ด้วย” ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนท้องถิ่น ลดความขัดแย้ง อีกทั้งยังง่ายต่อการช่วยดูแลรักษาทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม ให้คงอยู่อย่างยั่งยืนส่งผลให้เกิดผลประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่นในแหล่งท่องเที่ยวรวมทั้งเป็นการสร้างจิตสำนึกให้ทุกฝ่ายร่วมกันรับผิดชอบต่อระบบนิเวศอย่างยั่งยืน (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. 2548: 269) จากความสำคัญต่อการท่องเที่ยวในแต่ละด้าน

ที่มีความสัมพันธ์ของการปลูกจิตสำนึกให้กับชุมชนและนักท่องเที่ยวได้รับรู้ถึงกระบวนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จึงส่งผลให้เกิดโครงการการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวของไทย อุทยานแห่งชาติกุยบุรี ตั้งอยู่ในอำเภอกุยบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นป่าผืนใหญ่ซึ่งมีรอยต่อกับอุทยานแห่งชาติแก่งกระจานที่เป็นป่าผืนใหญ่ทางด้านตะวันตกของประเทศ เป็นป่าต้นน้ำลำธาร (กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพรรณพืช. 2549) และยังเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่สำคัญ เนื่องจากเป็นแหล่งทรัพยากรที่สมบูรณ์อุดมไปด้วยสัตว์ป่าและพรรณพืชนานาชนิด ไม่ว่าจะเป็น เสือโคร่ง ช้างป่า และกระทิง และยังมีทรัพยากรพันธุ์ไม้ที่สำคัญ เช่น ไม้จันทน์หอม และไม้มหาพรหม จากความอุดมสมบูรณ์ของระบบนิเวศและความหลากหลายทางชีวภาพจึงทำให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงสัตว์ป่าขึ้นที่หน่วยพิทักษ์อุทยานฯ ที่ กร.5 ห้วยลึก เป็นการสร้างรายได้และการมีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวของชุมชน ตลอดจนเป็นแหล่งเรียนรู้ทางด้านระบบนิเวศ (ราณี อธิชัยกุล และคณะ.2559: ด) แม้ว่าอุทยานแห่งชาติกุยบุรีจะมีแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่สำคัญ แต่การดำเนินการด้านจัดการการท่องเที่ยวของอุทยานยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร จะเห็นได้จากแหล่งท่องเที่ยวของอุทยานแห่งชาติกุยบุรี ไม่มีการกำหนดขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว ไม่มีการจัดการด้านบ้านพักสำหรับนักท่องเที่ยว การสื่อสารและระดับการให้ความรู้ในสร้างและปลูกจิตสำนึกเกี่ยวกับการอนุรักษ์สัตว์ป่าค่อนข้างน้อยเนื่องจากเจ้าหน้าที่มีจำนวนน้อยไม่เพียงพอต่อการบริการ สถานที่จัดนิทรรศการไม่ได้รับการปรับปรุงรวมถึงป้ายสื่อความหมายและป้ายบอกทางยังมีจำนวนน้อย และอุทยานแห่งชาติกุยบุรีมีแนวโน้มจำนวนนักท่องเที่ยวลดลงทุกปี (ราณี อธิชัยกุล และคณะ. 2559: 20) และจากข้อมูลสถิติของอุทยานแห่งชาติประจำปีงบประมาณ 2559 พบว่า จำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามายังอุทยานแห่งชาติกุยบุรีมีจำนวน 10,037 คน ซึ่งมีจำนวนน้อยมากเมื่อเทียบกับอุทยานใกล้เคียงในช่วงเวลาเดียวกัน ดังเช่น อุทยานแห่งชาติเขาสามร้อยยอดซึ่งมีจำนวนนักท่องเที่ยว 145,623 คน และอุทยานแห่งชาติแก่งกระจานมีนักท่องเที่ยวจำนวน 155,380 คน (กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพรรณพืช. 2559) ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบจากระยะของการเดินทางระหว่างอุทยานซึ่งอยู่ไม่ห่างกันมาก และด้วยความอุดมสมบูรณ์และความหลากหลายทางชีวภาพที่มีคุณภาพแต่กลับมีนักท่องเที่ยวที่ลดลง ซึ่งอาจเกิดจากปัญหาด้านการจัดการแหล่งท่องเที่ยว การมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยว รวมไปถึงการกำหนดการจัดการการท่องเที่ยวของอุทยานแห่งชาติกุยบุรี เพื่อส่งผลให้เกิดความยั่งยืนในการจัดการการท่องเที่ยวและสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่อุทยานแห่งชาติกุยบุรี

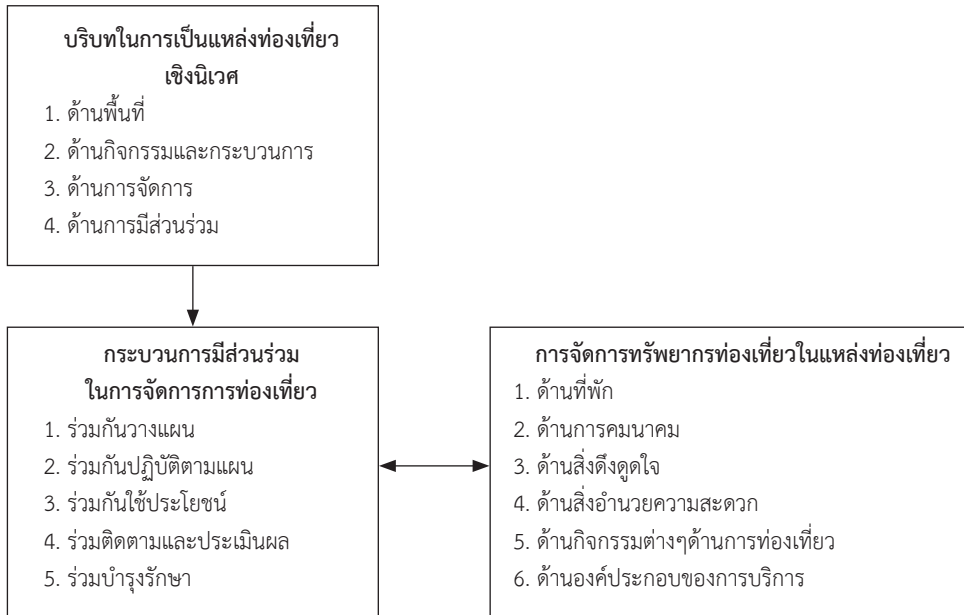
วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์การมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวของอุทยานแห่งชาติกุยบุรี อำเภอกุยบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
2. เพื่อกำหนดการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของอุทยานแห่งชาติกุยบุรี อำเภอกุยบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

สมมติฐานของการวิจัย

กระบวนการการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์กับการจัดการทรัพยากรท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติกุยบุรี

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1: กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการศึกษาวรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีตัวแปรที่ถูกนำมาศึกษาดังแสดงในตารางที่ 1 การมีส่วนร่วมมีตัวแปรที่ถูกนำมาศึกษาดังแสดงในตารางที่ 2 และการจัดการทรัพยากรท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวดังแสดงในตารางที่ 3 ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้นำตัวแปรเหล่านี้มาทำการศึกษาในการวิจัยครั้งนี้

ตารางที่ 1: การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

นักวิชาการ	ด้านพื้นที่	ด้านการจัดการ	ด้านกิจกรรมและกระบวนการ	ด้านการมีส่วนร่วม
การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2544)	✓	✓	✓	✓
กวี วรกวิน และคณะ (2546)	✓	✓	✓	✓
วิมล จิโรจพันธุ์ และคณะ (2548)	✓	✓	✓	✓
ประชิด สุกณะพัฒน์ และคณะ(2554)	✓	✓	✓	✓
เศกสรรค์ ยงวนิชย์ (2555)	✓	✓	✓	✓

ตารางที่ 2: การมีส่วนร่วม จากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

นักวิชาการ	ร่วมกัน วางแผน	ร่วมกันปฏิบัติ ตามแผน	ร่วมกัน ใช้ประโยชน์	ร่วมติดตามและ ประเมินผล	ร่วมบำรุง รักษา
ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (2527)	✓	✓		✓	✓
อศิน รพีพัฒน์ (2527)	✓	✓		✓	
ธีระพงษ์ แก้วหาวงษ์ (2546)	✓	✓	✓	✓	
บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548)	✓	✓		✓	
วิมล จีโรจน์ธำ และคณะ (2548)	✓	✓	✓	✓	
เทิดชาย ช่วยบำรุง (2552)	✓	✓	✓	✓	✓

ตารางที่ 3: การจัดการทรัพยากรในแหล่งท่องเที่ยว จากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

นักวิชาการ	สิ่งดึงดูดใจ ของแหล่ง ท่องเที่ยว	การเข้าถึง แหล่ง ท่องเที่ยว	สิ่งอำนวยความสะดวก	ที่พัก	กิจกรรมต่างๆ ด้านการ ท่องเที่ยว	องค์ประกอบ ของการ บริการ
ชูสิทธิ์ ชูชาติ (2542)	✓	✓	✓			
บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2549)	✓	✓	✓			
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช (2550)	✓	✓	✓			✓
เทิดชาย ช่วยบำรุง (2552)	✓	✓	✓	✓	✓	
เศกสรรค์ ยวงนิษฐ์ (2555)	✓	✓	✓	✓		

วิธีการดำเนินงานวิจัย

กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้คือ 1) เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติกุยบุรี โดยมีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง โดยเลือกเฉพาะผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่ระดับนโยบาย มีจำนวนทั้งหมด 5 คน 2) กลุ่มชมรมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สัตว์ป่ากุยบุรี โดยการเลือกกลุ่มประชากรทั้งหมด มีจำนวน 59 คน และ 3) นักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยว โดยใช้สูตรการคำนวณจากสูตรของ Taro Yamane มีจำนวนทั้งหมด 380 คน ใช้แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ โดยแยกตามวัตถุประสงค์คือ วัตถุประสงค์ที่ 1 ใช้แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ วัตถุประสงค์ที่ 2 ใช้แบบสอบถาม โดยแบ่งออกเป็น 2 ฉบับ คือ 1) แบบสอบถามสำหรับกลุ่มชมรมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สัตว์ป่ากุยบุรี แบ่งออกเป็น 4 ส่วนคือ ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนที่ 2 ระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยว ส่วนที่ 3 การจัดการทรัพยากรท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว ส่วนที่ 4 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆ และ 2) แบบสอบถามสำหรับนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยว แบ่งออกเป็น 4 ส่วนคือ 1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนที่ 2 การจัดการทรัพยากรท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว ส่วนที่ 3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆ วัตถุประสงค์ที่ 3 ใช้แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับหลักการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

การวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลเชิงปริมาณ วิเคราะห์ข้อมูลสถิติโดยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปเพื่อหา ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน ข้อมูลเชิงคุณภาพนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์เนื้อหา และเขียนบรรยายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลทั่วไป การมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยว และความคิดเห็นในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวของกลุ่มชมรมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สัตว์ป่ากุยบุรี

ผลการวิจัย พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 67.80 มีอายุน้อยที่สุด 18 ปี และอายุสูงสุดที่ 68 ปี โดยอายุที่มีความถี่สูงสุดคือ 24 ปี คิดเป็นร้อยละ 10.17 ส่วนใหญ่มีสำเร็จการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 49.15 มีสถานภาพสมรส คิดเป็นร้อยละ 77.97 ประกอบอาชีพเกษตรกร คิดเป็นร้อยละ 83.05 มีรายได้เฉลี่ย 5,000 - 10,000 บาทต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ 64.41 ทั้งหมดมีระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนมากกว่า 10 ปีขึ้นไป

2. ข้อมูลทั่วไป และความคิดเห็นในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยว

ผลการวิจัย พบว่า เป็นเพศชายและเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 50 มีอายุน้อยที่สุด 18 ปี และอายุสูงสุดที่ 70 ปี โดยอายุที่มีความถี่สูงสุดคือ 40 ปี คิดเป็นร้อยละ 6.84 ส่วนใหญ่มีสำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 37.37 มีสถานภาพสมรส คิดเป็นร้อยละ 64.21 ประกอบอาชีพรับราชการหรือพนักงานรัฐวิสาหกิจ คิดเป็นร้อยละ 32.89 มีรายได้เฉลี่ย มากกว่า 25,001 บาทต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ 38.95

ตารางที่ 4: ระดับการมีส่วนร่วมของกลุ่มชมรมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สัตว์ป่ากุยบุรีในการจัดการการท่องเที่ยวของอุทยานแห่งชาติกุยบุรี อำเภอกุยบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

การมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยว	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับการมีส่วนร่วม
1. ร่วมกันปฏิบัติตามแผน	4.51	0.53	มากที่สุด
2. ร่วมบำรุงรักษา	4.50	0.50	มากที่สุด
3. ร่วมกันวางแผน	4.24	0.62	มากที่สุด
4. ร่วมติดตามและประเมินผล	3.89	0.74	มาก
5. ร่วมกันใช้ประโยชน์	2.94	0.69	ปานกลาง
รวม	4.02	0.46	มาก

3. การมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวของกลุ่มชมรมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สัตว์ป่ากุยบุรี

ภาพรวมการมีส่วนร่วมทั้ง 5 ด้านอยู่ในระดับมาก โดยด้านการร่วมปฏิบัติตามแผน ร่วมบำรุงรักษา ร่วมวางแผน มีระดับการมีส่วนร่วมมากที่สุด รองลงมาคือ การร่วมติดตามและประเมินผล มีระดับการมีส่วนร่วมมาก และการร่วมกันใช้ประโยชน์มีระดับการมีส่วนร่วมปานกลาง ตามลำดับ

ตารางที่ 5: ระดับความคิดเห็นในการจัดการทรัพยากรท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวของกลุ่มชมรมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สัตว์ป่ากุยบุรี

การจัดการทรัพยากรในแหล่งท่องเที่ยว	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความคิดเห็น
1. ด้านกิจกรรมต่างๆ ด้านการท่องเที่ยว	4.62	0.45	ดีมาก
2. ด้านสิ่งดึงดูดใจ	4.53	0.47	ดีมาก
3. ด้านที่พัก	4.36	0.38	ดีมาก
4. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก	4.32	0.47	ดีมาก
5. ด้านองค์ประกอบของการบริการ	4.11	0.52	ค่อนข้างดี
6. ด้านคมนาคม	3.88	0.63	ค่อนข้างดี
รวม	4.30	0.33	ดีมาก

4. ความคิดเห็นในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวของกลุ่มชมรมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สัตว์ป่ากุยบุรี

ภาพรวมทั้ง 6 ด้านอยู่ในระดับดีมาก โดยด้านกิจกรรมต่างๆ ด้านการท่องเที่ยว ด้านสิ่งดึงดูดใจ ด้านที่พัก ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับดีมาก รองลงมาคือ ด้านองค์ประกอบของการบริการ และด้านคมนาคม มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับค่อนข้างดี ตามลำดับ

ตารางที่ 6: ความคิดเห็นในการจัดการทรัพยากรท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่ของอุทยานแห่งชาติกุยบุรี อำเภอกุยบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

การจัดการทรัพยากรในแหล่งท่องเที่ยว	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความคิดเห็น
1. ด้านที่พัก	4.52	0.48	ดีมาก
2. ด้านสิ่งดึงดูดใจ	4.52	0.48	ดีมาก
3. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก	4.51	0.49	ดีมาก
4. ด้านคมนาคม	4.50	0.53	ดีมาก
5. ด้านองค์ประกอบของการบริการ	4.44	0.49	ดีมาก
6. ด้านกิจกรรมต่างๆ ด้านการท่องเที่ยว	4.40	0.44	ดีมาก
รวม	4.48	0.36	ดีมาก

5. ความคิดเห็นในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่ของอุทยานแห่งชาติกุยบุรี

ภาพรวมทั้ง 6 ด้านอยู่ในระดับดีมาก โดยด้านที่พัก ด้านสิ่งดึงดูดใจ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านคมนาคม ด้านองค์ประกอบของการบริการ และด้านกิจกรรมต่างๆ ด้านการท่องเที่ยว มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับดีมาก

ตารางที่ 7: ความสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวและการจัดการทรัพยากรท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว

ตัวแปร	การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว		
	r	Sig.	ระดับความสัมพันธ์
กระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยว	0.265*	0.043	ค่อนข้างต่ำ

6. ค่าความสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวและการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวของอุทยานแห่งชาติกุยบุรี

ผลการวิจัยพบว่ามีความสัมพันธ์เชิงบวกอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

อภิปรายผล

การอภิปรายผลสามารถแยกตามรายวัตถุประสงค์และสมมุติฐานของการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. การวิเคราะห์การมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวของอุทยานแห่งชาติกุยบุรี ในส่วนของการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวของกลุ่มชมรมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สัตว์ป่ากุยบุรี พบว่าภาพรวมของการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวอยู่ในระดับมาก แต่เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าการมีส่วนร่วมด้านร่วมกันใช้ประโยชน์ ได้รับการประเมินให้อยู่ในระดับน้อยที่สุดจากทั้ง 5 ด้าน เนื่องจากกลุ่มชมรมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สัตว์ป่ากุยบุรีได้มีส่วนร่วมในร่วมรับผลประโยชน์จากกิจกรรมทางการท่องเที่ยว จากการจำหน่ายสินค้าที่ระลึก และการแบ่งรายได้จากการขายของร้านค้าสวัสดิการน้อย ซึ่งอาจเกิดจากการที่มีการขยายฐานของการท่องเที่ยวออกสู่ชุมชนใกล้เคียงและส่งผลกระทบต่อศูนย์จำหน่ายผลิตภัณฑ์สินค้า OTOP ขึ้นเพื่อจัดจำหน่ายสินค้าโดยตรงซึ่งเป็นคนละที่กับร้านค้าของอุทยานแห่งชาติจึงอาจทำให้ไม่ได้รับการสนับสนุนในการจัดหารายได้ในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวของอุทยานแห่งชาติกุยบุรีในด้านนี้ ซึ่งตามหลักแนวคิดของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน เมื่อมีการท่องเที่ยวเกิดขึ้นย่อมก่อให้เกิดผลกระทบด้านเศรษฐกิจต่อชุมชนท้องถิ่นนั้น ดังนั้น จึงมีการสนับสนุนส่งเสริมให้ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวทุกขั้นตอนและให้ชุมชนท้องถิ่นได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว เพื่อก่อให้เกิดความรัก ความหวงแหน ความภูมิใจ พร้อมสร้างจิตสำนึกในการดูแลปกป้องรักษาทรัพยากรการท่องเที่ยวและสภาพแวดล้อมให้คงอยู่อย่างยั่งยืนอันจะนำไปสู่ความยั่งยืนทางการท่องเที่ยว (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. 2548: 156) และยิ่งสอดคล้องกับหลักแนวคิดของการมีส่วนร่วมของประชาชนในด้านการท่องเที่ยวที่จะก่อให้เกิดความยั่งยืน การมีส่วนร่วมของประชาชนด้านการท่องเที่ยวต้องประกอบด้วย การร่วมกันวางแผน ร่วมกันปฏิบัติตามแผน ร่วมกันใช้ประโยชน์ร่วมติดตามและประเมินผล และร่วมบำรุงรักษา จึงจะก่อให้เกิดความยั่งยืนในการพัฒนาในด้านการท่องเที่ยวได้ (เทิดชาย ช่วยบำรุง. 2552: 95)

ความคิดเห็นในการจัดการทรัพยากรท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวของอุทยานแห่งชาติกุยบุรี อำเภอกุยบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พบว่า ภาพรวมของความคิดเห็นในการจัดการทรัพยากรท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่ของอุทยานแห่งชาติกุยบุรีอยู่ในระดับดีมากทุกด้าน ซึ่งสอดคล้องกับหลักแนวคิดเกี่ยวกับคุณลักษณะของนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

นักท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะมีสนใจในธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กิจกรรมที่ทำให้ประสบการณ์ที่หลากหลายมากขึ้นเกี่ยวกับธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และการมีจิตสำนึกต่อการรักษาทรัพยากรการท่องเที่ยว ชอบแสวงหาความแปลกใหม่ในสภาพป่าที่ห่างไกลความเจริญและมีความยากลำบากในการเข้าถึง เช่น การเดินป่าและตั้งแคมป์ ซึ่งไม่ได้คำนึงถึงทางด้านความสะดวกสบายเป็นหลัก (วิมล จิโรจพันธุ์ และคณะ. 2548: 105 วรรณมา วงษ์วานิช. 2546: 141) ดังนั้นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีอยู่ในพื้นที่จึงส่งผลต่อระดับความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวในระดับที่ตีมาก

ความคิดเห็นในการจัดการทรัพยากรท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวของกลุ่มชมรมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สัตว์ป่ากุยบุรี ภาพรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับตีมาก และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านคมนาคมและด้านองค์ประกอบของการบริการมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับค่อนข้างดี ทั้งนี้ ความสะดวกสบายและความปลอดภัยในการเดินทาง ความสามารถตรงตามมาตรฐานการบริการของมัคคุเทศก์ การประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยวมีความความชัดเจนและเข้าใจ และของที่ระลึกมีคุณภาพ กลุ่มชมรมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สัตว์ป่ากุยบุรียังมีความต้องการพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น จึงส่งผลให้ระดับความคิดเห็นในการจัดการทรัพยากรด้านคมนาคม และด้านองค์ประกอบของการบริการอยู่ในระดับค่อนข้างดี ซึ่งสอดคล้องกับหลักแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวที่ระบุไว้ว่า ทรัพยากรการท่องเที่ยวเป็นสิ่งดึงดูดใจที่สำคัญมาก เพราะเป็นปัจจัยหลักสำคัญที่นักท่องเที่ยวจะนำมาพิจารณาในการตัดสินใจที่จะเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยวนั้น และยังเป็นที่มาของรายได้ การเพิ่มคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น รวมไปถึงเป็นการสร้างความภาคภูมิใจให้แก่ประชาชนในพื้นที่ (ฉันทิช วรรณถนอม. 2552: 157) ซึ่งการส่งเสริมและการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวให้เกิดความเจริญก้าวหน้าตามเป้าหมายที่วางไว้นั้น จำเป็นต้องมีการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวที่ดี เพราะไม่เช่นนั้นจะไม่ประสบความสำเร็จได้เลย (ประชิด สกฤษะพัฒน์ และคณะ. 2554: 251)

2. ความสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวกับการจัดการทรัพยากรท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติกุยบุรี พบว่า กระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวและการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ อย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งสอดคล้องกับหลักแนวคิดของการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนต้องมีการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในระดับกว้าง และจะต้องมีการจัดการทรัพยากรทั้งหมดในลักษณะที่สามารถตอบสนองความต้องการทางเศรษฐกิจ สังคมและสุนทรียภาพ ขณะเดียวกันก็สามารถรักษาความอุดมสมบูรณ์ทางวัฒนธรรม กระบวนการที่จำเป็นเชิงนิเวศวิทยา ความหลากหลายทางชีวภาพและระบบสนับสนุนชีวิต มีการนำทรัพยากรมาใช้ให้เหมาะสมกับความต้องการโดยส่งผลกระทบต่อทรัพยากรน้อยที่สุดและคงไว้แก่คนรุ่นหลัง (เศกสรรค์ ยวงนิชย์. 2555: 48)

3. การกำหนดการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของพื้นที่อุทยานแห่งชาติกุยบุรี มีดังต่อไปนี้ จากความคิดเห็นในการจัดการทรัพยากรท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวของกลุ่มชมรมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สัตว์ป่ากุยบุรี พบว่า ด้านคมนาคมและด้านองค์ประกอบของการบริการมีระดับความคิดเห็นน้อยที่สุดจากทั้ง 6 ด้าน ดังนั้น การจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของอุทยานแห่งชาติกุยบุรี ควรจัดให้มีการส่งเสริมสนับสนุนด้านการมีส่วนร่วมของกลุ่มชมรมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สัตว์ป่ากุยบุรีให้ครบทุก

องค์ประกอบของกระบวนการมีส่วนร่วม โดยเฉพาะด้านร่วมกันใช้ประโยชน์ในเรื่องของการร่วมรับผลประโยชน์จากกิจกรรมการท่องเที่ยว การจำหน่ายของที่ระลึก และการร่วมรับผลประโยชน์จากร้านค้าสวัสดิการ นอกจากนี้ควรมีการจัดการพัฒนาองค์ประกอบของทรัพยากรการท่องเที่ยวให้มีคุณภาพมากขึ้นในด้านคมนาคมในเรื่องของความสะดวกสบายและความปลอดภัยในการเดินทาง และด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในเรื่องมาตรฐานการบริการมัคคุเทศก์ การประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารทางการท่องเที่ยว และคุณภาพของของที่ระลึก เพื่อนำไปสู่การจัดการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพอย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับหลักการของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. 2548: 5)

การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนมีเป้าหมายสำคัญที่สุดในการพยายามจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมเพื่อตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจ สังคม และสุนทรียภาพพร้อมกับการรักษาเอกลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว พิจารณาจากองค์ประกอบ 4 ด้าน คือ (1) ต้องดำเนินการในเรื่องขอบเขตความสามารถของธรรมชาติ (2) ต้องตระหนักต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน (3) ต้องยอมรับให้ประชาชนทุกส่วนได้รับผลประโยชน์ในทางเศรษฐกิจที่เกิดจากการท่องเที่ยวอย่างเสมอเท่าเทียมกัน และ (4) ต้องขึ้นตามความปรารถนาของประชาชนในท้องถิ่นและชุมชนในชนบทท่องเที่ยวอื่นๆ (เศกสรรค์ ยงวิชัย. 2555: 49) โดยการพัฒนาอย่างยั่งยืน เป็นการพัฒนาที่พอเหมาะพอควรเป็นไปอย่างสมดุลทั้งในภาคเศรษฐกิจ สังคม รวมถึงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้วยการเปิดโอกาสให้กลุ่มต่างๆ ในสังคมเข้ามามีส่วนร่วมดำเนินการ ซึ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนในด้านการท่องเที่ยวจะก่อให้เกิดความยั่งยืนในการพัฒนาได้จะต้องครบองค์ประกอบ 5 ประการคือ (1) ร่วมกันวางแผน (2) ร่วมกันปฏิบัติตามแผน (3) ร่วมกันใช้ประโยชน์ (4) ร่วมติดตามและประเมินผล และ (5) ร่วมบำรุงรักษา (เทิดชาย ช่วยบำรุง. 2552: 48)

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในระดับนโยบาย

1.1 ผู้บริหารหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในระดับนโยบาย ควรมีการกำหนดนโยบายแนวทางการสนับสนุนและส่งเสริมบทบาทของกลุ่มชมรมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สัตว์ป่ากุยบุรีให้มีการมีส่วนร่วมให้ครบทุกกระบวนการ โดยอาจเพิ่มเติมเข้ากับแผนพัฒนาการท่องเที่ยว ทั้งนี้เพื่อเป็นแนวทางไปสู่การความยั่งยืนทางการท่องเที่ยว

1.2 ผู้บริหารหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในระดับนโยบาย ควรมีนโยบายและแนวทางส่งเสริมในการเปิดโอกาสกลุ่มชมรมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สัตว์ป่ากุยบุรีเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรในด้านต่างๆ ของแหล่งท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติกุยบุรี อันจะนำไปสู่การพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

2. ข้อเสนอแนะในระดับปฏิบัติการ

2.1 อุทยานกุยบุรีควรมีการเปิดโอกาสให้กลุ่มชมรมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สัตว์ป่ากุยบุรีเข้ามามีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากการแบ่งรายได้จากการขายของร้านค้าสวัสดิการและการจำหน่ายสินค้าที่ระลึกทางการท่องเที่ยวมากขึ้น

2.2 อุทยานแห่งชาติกุยบุรีควรเปิดโอกาสให้กลุ่มชมรมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สัตว์ป่า กุยบุรีได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากร เช่น ด้านที่พัก สิ่งอำนวยความสะดวก และองค์ประกอบของการบริการ เพื่อเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการทรัพยากรในแหล่งท่องเที่ยวของ อุทยานแห่งชาติกุยบุรี

เอกสารอ้างอิง

- กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพรรณพืช. (2549). **อุทยานแห่งชาติกุยบุรี**. สืบค้นเมื่อ 9 กันยายน 2560, จาก http://park.dnp.go.th/visitor/nationparkshow.php?PTA_CODE=1090
- กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพรรณพืช. (2559). **รายงานสรุปจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้าไปในอุทยานแห่งชาติ ประจำปีงบประมาณ 2559**. สืบค้นเมื่อ 9 กันยายน 2560, จาก <http://portal.dnp.go.th/Content/nationalpark?contentId=3719>
- กวี วรกวิน พิพัฒน์ นวลอนันต์ พิเศษ เสนาวงษ์ และศศิธร อินทร์ศรีทอง. (2546). **ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยวประเทศไทย**. กรุงเทพฯ: บริษัทพัฒนาคุณภาพวิชาการ.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2544). **แผนปฏิบัติการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแห่งชาติ**. กรุงเทพฯ: บริษัท อัลซ่า จำกัด.
- ฉันทซ์ วรรณถนอม. (2552). **อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว**. กรุงเทพฯ: สามลดา.
- ชูสิทธิ์ ชูชาติ. (2542). **อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว โปรแกรมอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว**. เชียงใหม่: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏเชียงใหม่.
- เทิดชาย ช่วยบำรุง. (2552). **บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน :บนฐานแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง**. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- ธีระ อินทรเรือง. (2550). **การวางแผนพัฒนาและการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เอกสารประกอบการสอน**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- ธีระพงษ์ แก้วหาวงษ์. (2546). **กระบวนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง ประชาคม ประชาสังคม**. ขอนแก่น: โรงพิมพ์ทัศนวิทยา.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2548). **การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- _____. (2549). **การพัฒนาและการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว**. กรุงเทพฯ: เพรส แอนด์ ดีไซน์
- ประชิด สกฤษณ์พัฒน์ วิมล จิโรจพันธ์ และอุดม เขยแก้วศ์. (2554). **การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: แสงดาว.
- ไพรัตน์ เดชะรินทร์. (2527). **นโยบายและกลวิธีที่มีส่วนร่วมของชุมชนในยุทธศาสตร์การพัฒนาปัจจุบันของประเทศไทยในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา**. กรุงเทพฯ: ศักดิ์โสภากการพิมพ์.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. (2550). **เอกสารการสอนชุดวิชาการจัดการท่องเที่ยว หน่วยที่ 1-8**. นนทบุรี: แสงจันทร์การพิมพ์.
- ยุทธการ ไวยอาภา. (2560). **การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน**. เชียงใหม่: หก.พลอยการพิมพ์.

- ราณี อธิชัยกุล อรสา เตติวัฒน์ กิรติ ตระการศิริวานิช วัชรภรณ์ อธิชัยกุล ทิพยาภรณ์ รัตนลาโภ รชพร จันทร์สว่าง และชัชพล ทรงสุนทรวงศ์. (2559). **แนวทางการพัฒนามาตรฐานและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประเทศไทย**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- วรรณภา วงษ์วานิช. (2546). **ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยว**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วิมล จิโรจพันธุ์ ประชิต สกฤษะพัฒน์ และอุดม เขยก็วงศ์. (2548). **การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ**. กรุงเทพฯ: แสงดาว.
- เศกสรรค์ ยงวนิชย์. (2555). **การท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ยั่งยืน แนวคิดหลักการและการจัดการ**. ขอนแก่น: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- อคิน รพีพัฒน์. (2527). **การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาสังคมและวัฒนธรรมไทย**. กรุงเทพฯ: ศักดิ์โสภณาการพิมพ์.